

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДІЛУ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ

Оформлення шлюбних відносин зумовлює виникнення в подружжя не лише особистих майнових і немайнових прав та обов'язків, але й вводить спільну для них категорію щодо режиму майна – сумісна власність або власність подружжя. У зв'язку із складністю цієї категорії значну кількість справ, які розглядаються судом, становлять спори щодо поділу майна, яке перебуває в спільній сумісній власності подружжя. Саме тому проблеми, що виникають під час поділу майна між подружжям, потребують особливого аналізу та пошуку шляхів їх вирішення.

Донедавна майно подружжя було досить незначним і складалося, головним чином, із споживчих речей, речей індивідуального користування та речей професійних занять кожного з подружжя.

З розвитком ринкових відносин до складу майна подружжя стали входити об'єкти нерухомості, цінні папери, частки у складеному капіталі товариств, права інтелектуальної власності тощо. Тому

вирішення майнових спорів потребує досконалішої (порівняно із сучасною) законодавчої бази.

Законодавство України встановлює різний правовий режим майна подружжя залежно від того, набуто воно ними до шлюбу чи після реєстрації шлюбу, чи існує між ними договірний режим майна, відповідно до підстав набуття майна, тощо. Все це має значення при вирішенні долі майна після розірвання шлюбних правовідносин.

На сьогодні відповідно до ч. 3 ст. 106 СК України шлюб розривається незалежно від наявності між подружжям майнового спору. Це значно пришвидшило процес розірвання шлюбу, однак на вирішення майнових спорів майже не впливає.

Згідно з ч. 1 ст. 70 СК України, у разі поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є рівними, якщо інше не визначено домовленістю між ними або шлюбним договором.

Отже, у сімейному законодавстві діє презумпція спільності майна подружжя, при цьому частини чоловіка та дружини є рівними. Спростувати цю презумпцію може сторона, яка надає докази протилежного, що мають відповідати вимогам належності та допустимості, і це є її процесуальним обов'язком. При цьому судове рішення не може ґрунтуватись на припущеннях.

Відповідно до статей 364, 367 ЦК кожен із співвласників має право на виділ його частки майна, що є у спільній частковій власності в натурі, або його поділ з дотриманням вимог ст. 183 ЦК.

За відсутності згоди співвласників про поділ спільного майна це питання вирішується судом.

Спірним виявилось положення попередньої редакції ч. 2 ст. 61 СК, а саме: об'єктом права спільної сумісної власності є заробітна плата, пенсія, стипендія, інші доходи, одержані одним із подружжя і внесені до сімейного бюджету або внесені на його особистий рахунок у банківську (кредитну) установу. Таким чином, відповідно до ч. 2 ст. 61 СК доходи кожного з подружжя є об'єктом права спільної сумісної власності чоловіка та дружини з моменту їх внесення до сімейного бюджету. Таке положення містило ряд суперечностей. Адже в такому випадку для виникнення права спільної сумісної власності подружжя завжди необхідна згода одного з них. Крім того, на практиці дуже

важко встановити, чи вносились доходи одним з подружжя до сімейного бюджету.

Разом з тим необхідно зазначити, що положення ч. 2 суперечило також ч. 3 даної статті, яка встановлює, що якщо одним із подружжя укладено договір в інтересах сім'ї, то гроші, інше майно, в тому числі гонорар, виграш, які були одержані за цим договором, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Отже, в даному випадку для виникнення права спільної сумісної власності на зазначене майно не потрібне внесення його до сімейного бюджету. Враховуючи вищевикладене, зазначимо, що законодавцем шляхом внесення змін до СК від 22.12.2006 р. ч. 2 ст. 61 удосконалено таким чином: «об'єктом права спільної сумісної власності є заробітна плата, пенсія, стипендія, інші доходи, одержані одним із подружжя», і таке виправлення, на нашу думку, є цілком слушним.

Згідно зі ст. 62 СК, якщо майно, яке було власністю одного з подружжя, за час шлюбу істотно збільшилося у своїй вартості внаслідок спільних трудових чи грошових затрат або затрат другого з подружжя, воно у разі спору може бути визнане за рішенням суду об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Законодавець у даному випадку використовує термін «майно», не конкретизуючи його. Відповідно до ст. 190 ЦК України майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Тобто одному з подружжя може належати як рухома, так і нерухома річ (наприклад, земельна ділянка, будівлі, розташовані на ній, житло тощо). Житлом, що належить на праві приватної власності одному з подружжя, під час спільного проживання часто користуються обоє з подружжя, хоча роздільне проживання подружжя допускається законом.

Тому постає питання, чи виникають майнові права на житло у того з подружжя, хто не є власником. Адже, здійснюючи догляд за квартирою (будинком), він вкладає спільні кошти та працю. Закріплення майнових прав чоловіка чи дружини можливе у випадку виникнення спору та поділу майна, під час якого він чи вона може просити врахувати зроблені грошові або трудові внески в утримання та ремонт житла, яке належить іншому з подружжя, та визнати це майно спільним. Таким чином, для визнання роздільного майна

спільним згідно зі ст. 62 СК України необхідно, щоб вартість роздільного майна в період шлюбу істотно збільшилася. Тільки в цьому випадку майно може бути визнане спільним. Хоча знову ж залишається незрозумілим, яке саме збільшення роздільного майна слід вважати істотним.

Відповідно до ст. 68 СК України розірвання шлюбу не припиняє права спільної сумісної власності на майно, набуте за час шлюбу. Розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності, після розірвання шлюбу здійснюється співвласниками виключно за взаємною згодою відповідно до ЦК України. Так, розірвання шлюбу саме по собі автоматично не змінює режиму спільності майна подружжя до поділу його між подружжям. Однак законодавець, посилаючись у ч. 2 ст. 68 СК України на ЦК України, не вказує конкретних статей, у результаті чого залишається невирішеним питання, якими саме статтями необхідно керуватись учасникам спільної власності у разі здійснення правомочностей щодо розпорядження майном.

Тому, щоб зняти цю суперечність, ч. 2 ст. 68 СК України можна було б сформулювати так: «Розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності, після розірвання шлюбу здійснюється співвласниками виключно за взаємною згодою відповідно до статей 368–372 Цивільного кодексу України».